

KONKURS CHEMICZNY DLA UCZNIÓW GIMNAZJÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

II ETAP REJONOWY

13 grudnia 2017 r.

Uczennico/Uczniu:

- 1. Na rozwiązanie wszystkich zadań masz 90 minut.
- 2. Pisz długopisem/piórem dozwolony czarny lub niebieski kolor tuszu.
- 3. Nie używaj ołówka ani korektora. Jeżeli się pomylisz, przekreśl błąd i zaznacz/napisz inną odpowiedź.
- 4. Pisz czytelnie i zamieszczaj odpowiedzi w miejscu do tego przeznaczonym.
- 5. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.

Życzymy powodzenia!

Maksymalna liczba punktów	40	100%
Uzyskana liczba punktów		%
Podpis Przewodniczącej/-ego		

Zadanie 1. (1 pkt)

Które z poniższych jonowych równań reakcji zostało zapisane prawidłowo?

A.
$$Ca^{2+} + CO_3^{2-} + 2H^+ + 2Cl^- \rightarrow Ca^{2+} + 2Cl^- + CO_2 + H_2O$$

B.
$$Li + 2 H_2O \rightarrow Li^+ + 2 OH^- + H_2$$

C.
$$SO_3 + 2K^+ + 2OH^- \rightarrow 2K^+ + SO_4^{2-} + H_2O$$

D.
$$Ag^{+} + NO_{3}^{-} + Na^{+} + Cl^{-} \rightarrow Ag^{+} + Cl^{-} + NaNO_{3}$$

Zadanie 2. (1 pkt)

Produktem spalania wodoru w chlorze jest:

- A. kwas solny
- B. kwas chlorowy
- C. chlorowodór
- D. kwas chlorowodorowy

Zadanie 3. (1 pkt)

Amoniak – wodorek azotu, bardzo dobrze rozpuszcza się w wodzie. Wodny roztwór amoniaku nazywany jest wodą amoniakalną.

Jakie jest pH wodnego roztworu amoniaku?

- A. Większe od 1, ale mniejsze od 7
- B. Równe 7
- C. Większe od 7, ale mniejsze od 14
- D. Równe 14

Zadanie 4. (1 pkt)

Spośród podanych niżej związków chemicznych wskaż ten, który zawiera pierwiastek o najniższym stopniu utlenienia?

- A. $PbBr_2$
- B. Al_2S_3
- C. CH₄
- D. PH₃

Zadanie 5. (1 pkt)

Elektroujemność to zdolność atomu do przyciągania elektronów tworzących wiązanie kowalencyjne z atomami innego pierwiastka w związku chemicznym. Elektroujemność jest wielkością niemianowaną.

Elektroujemnos	ść wg. skali Paulinga
Atom	Wartość
I	2,5
Br	2,8
Cl	3,0
О	3,5
F	4,0

Na podstawie: A. Bielański: Podstawy chemii nieorganicznej. PWN, 2002.

Który z pierwiastków 17 grupy układu okresowego (o ogólnym symbolu X) nie tworzy kwasu o wzorze HXO₃ ?

- A. fluor
- B. chlor
- C. brom
- D. jod

Zadanie 6. (1 pkt)

W której z poniższych odpowiedzi wymieniony jest sprzęt laboratoryjny potrzebny do przygotowania 100 cm³ roztworu NaOH o stężeniu 0,1 mol·dm⁻³?

- A. Waga analityczna, naczynko wagowe, probówka, tryskawka z wodą destylowaną.
- B. Waga analityczna, naczynko wagowe, zlewka o poj. 100 cm³, cylinder miarowy, tryskawka z wodą destylowaną.
- C. Waga analityczna, naczynko wagowe, kolba stożkowa o poj. 100 cm³, cylinder miarowy, tryskawka z wodą destylowaną.
- D. Waga analityczna, naczynko wagowe, kolba miarowa o poj. 100 cm³ z korkiem, tryskawka z wodą destylowaną.

Zadanie 7. (1 pkt)

Zielony roztwór manganianu(VI) potasu zakwaszony kwasem siarkowym(VI) zmienia barwę na fioletową czemu towarzyszy wytrącenie brunatnego osadu. Obserwacja ta związana jest z właściwością jonów manganianowych(VI), które w środowisku kwasowym ulegają reakcji dysproporcjonowania zgodnie z równaniem:

$$3MnO_4^{2-} + 4H^+ \rightarrow 2MnO_4^{-} + MnO_2 + 2H_2O$$

Korzystając z podanych w zadaniu informacji wskaż równanie zachodzącej reakcji redukcji.

A.
$$MnO_4^{2-} + 4H^+ + 2e^- \rightarrow MnO_2 + 2H_2O$$

B.
$$MnO_4^{2-} \rightarrow MnO_4^{-} + e^{-}$$

C.
$$2MnO_4^{2-} + 4H^+ + e^- \rightarrow MnO_4^- + MnO_2 + 2H_2O$$

D.
$$H^+ + OH^- \rightarrow H_2O$$

Zadanie 8. (1 pkt)

Uczeń przeprowadził trzy doświadczenia, w których do trzech równych porcji roztworów różnych kwasów o tym samym stężeniu molowym, dodawał stechiometryczną ilość roztworu wodorotlenku sodu o stężeniu 0,1 mol·dm⁻³.

Doświadczenie I

Do 20,0 cm³ 0,1-molowego roztworu HCl dodał 0,1-molowy roztwór NaOH.

Doświadczenie II

Do 20,0 cm³ 0,1-molowego roztworu H₂S dodał 0,1-molowy roztwór NaOH.

Doświadczenie III

Do 20,0 cm³ 0,1-molowego roztworu HNO₂ dodał 0,1-molowy roztwór NaOH.

Zaznacz poprawną odpowiedź (A-D) opisującą objętość dodanego wodorotlenku sodu:

największa / taka sama / najmniejsza ilość

zakładając, że dodawano stechiometryczna ilość tej substancji.

Odpowiedź	Numer doświadczenia, w którym objętość zużytego NaOH jest:			
Oupowieuz	największa	taka sama	najmniejsza	
A.	II	I, II	III	
B.	I	II, III	III, II	
C.	II	I, III	I, III	
D.	I, III	II, III	II	

Zadanie 9. (1 pkt)

Bromowodór jest jednym z produktów fotochemicznej reakcji bromu z:

- A. Acetylenem
- B. Propanem
- C. Propenem
- D. Propynem

Zadanie 10. (1 pkt)

Poniżej podano wzory dwóch związków organicznych:

Wskaż zdanie prawdziwe:

- A. Związki I i II są względem siebie homologami
- B. Związki I i II są względem siebie izomerami
- C. Związki I i II mają ten sam wzór rzeczywisty
- D. Związek I i II jest palny

Zadanie 11. (2 pkt)

Reakcję miedzi z rozcieńczonym roztworem kwasu azotowego(V) ilustruje równanie:

$$3Cu + 8HNO_3 \rightarrow 3Cu(NO_3)_2 + 2NO + 4H_2O$$

W celu ustalenia wpływu wybranych czynników na szybkość reakcji chemicznych przeprowadzono kilkukrotnie reakcję miedzi z rozcieńczonym kwasem azotowym(V), za każdym razem zmieniając jednak jeden z warunków prowadzenia przemiany.

Poniższa tabela dotyczy wpływu wybranych czynników na szybkość opisanej reakcji. Uzupełnij tabelę wpisując wyrazy:

zwiększa się, zmniejsza się, bez zmian

Nr	Zmiana warunków reakcji poprzez	Wpływ zmiany na szybkość reakcji
1.	użycie mniej rozdrobnionej miedzi	
2.	obniżenie temperatury prowadzenia przemiany o 10° C przez zanurzenie naczynia do zlewki z mieszaniną wody i lodu	
3.	rozcieńczenie kwasu azotowego(V)	
4.	podwyższenie temperatury prowadzenia przemiany o 10° C przez ogrzewanie naczynia palnikiem gazowym	

Zadanie 12. (2 pkt)

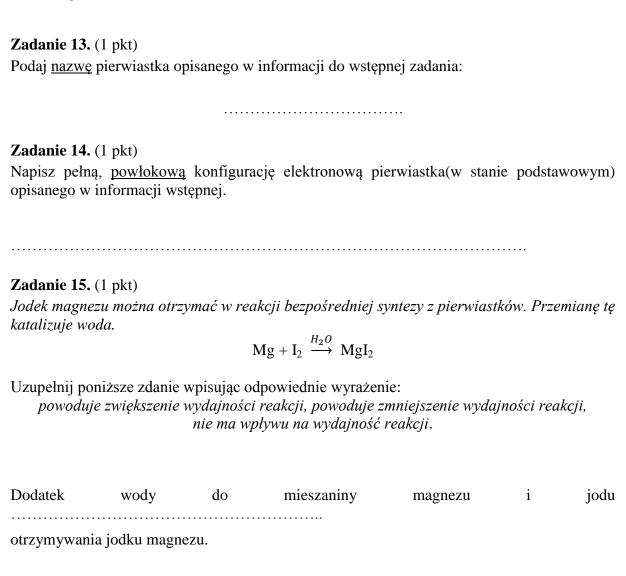
Rtęć występuje w związkach chemicznych na I i II stopniu utlenienia tworząc odpowiednio jony Hg_2^{2+} oraz Hg^{2+} . Nierozpuszczalny w wodzie jodek rtęci(I) występuje w dwóch odmianach różniących się trwałością i barwą. Podczas dodawania roztworu jodku potasu do roztworu azotanu(V) rtęci(I) wytrąca się najpierw żółty osad jodku rtęci(I), który z czasem przekształca się w odmianę tego związku o barwie pomarańczowej.

a) Napisz jonowe skrócone równanie reakcji zachodzącej podczas dodawania roztworu

azotanu(V) rtęci(I) do roztworu jodku potasu.
Równanie reakcji:
 b) Uzupełnij poniższe zdanie dotyczące jodku rtęci(I) podając odpowiednią barwę tego związku.
Trwalsza odmiana jodku rtęci(I) ma barwę

Informacja do zadania 13 – 14

W atomie pewnego pierwiastka elektrony rozmieszczone są na czterech powłokach elektronowych (K, L, M i N) przy czym tylko dwa elektrony obsadzają powłokę N. Pierwiastek ten tworzy związki chemiczne, w których przyjmuje tylko II lub III stopień utlenienia. Atom jedynego trwałego izotopu tego pierwiastka zawiera nieparzystą liczbę elektronów oraz 32 neutrony w jądrze. Nietrwały, promieniotwórczy izotop-60 tego pierwiastka, użyty w urządzeniach określany mianem "bomba" jest stosowany m.in. w medycynie nuklearnej do radioterapii.

Zadanie 16. (2 pkt)

Chromatografia to metoda rozdzielania mieszaniny związków chemicznych wykorzystująca odmienną zdolność oddziaływania składników mieszaniny z podłożem nazywanym fazą stałą lub stacjonarną oraz na różnej zdolności oddziaływania składników mieszaniny z rozpuszczalnikiem nazywanym fazą ruchomą.

W celu rozdzielenia mieszaniny dwóch substancji: A - o żółtej barwie i B - o niebieskiej barwie, użyto płytki pokrytej cienką warstwą substancji niepolarnej. Na płytkę naniesiono kroplę ciekłej mieszaniny o barwie zielonej, a następnie umieszczono płytkę w przykrytej szkiełkiem zegarowym zlewce, do której uprzednio nalano kilkanaście cm³ polarnego rozpuszczalnika. Po kilkunastu minutach zauważono, że rozpuszczalnik przemieszczał się w górę płytki i rozdzielił zieloną plamę mieszaniny na dwie plamy: żółtą, która "powędrowała" z rozpuszczalnikiem w górę płytki i niebieską którą przesunęła się tylko nieznacznie w górę.

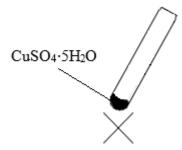
Zaznacz kółkiem cyfry tak, aby uzyskać prawdziwe zdanie opisujące właściwości substancji A będącej składnikiem rozdzielanej mieszaniny.

Cząsteczki substancji A przemieściły	1.były polarne	stąd	stąd wynika,	3.silnie oddziaływały z fazą stałą	i	5.duże powinowactwo do rozpuszczalnika
się na dużą odległość ponieważ	2.byly niepolarne	że	4. słabo oddziaływały z fazą stałą	miały	6.małe powinowactwo do rozpuszczalnika	

Informacja do zadania 17 – 18

Hydratami nazywamy substancje zawierające w swoim składzie ściśle określoną ilość wody. Przykładem hydratu jest siarczan(VI) miedzi(II) – woda 1/5 o wzorze $CuSO_4 \cdot 5 H_2O$. Hydraty w zależności od długości czasu prowadzonego ogrzewania tracą całą lub część zawartej w nich wody przechodząc w sole mniej uwodnione lub bezwodne.

Przeprowadzono doświadczenie opisane poniższym schematem:

Zadanie 17. (2 pkt) a) Napisz równanie reakcji jaka zachodzi podczas długotrwałego ogrzewania kracia siarczanu(VI) miedzi(II) – woda 1/5.	ryształów
b) Sformułuj dwie różne obserwacje towarzyszące przebiegowi opisanego doświadcz	zenia.
I	
II.	
Zadanie 18. (2 pkt) Oblicz stężenie procentowe(w % mas.) roztworu powstałego przez rozpuszcz siarczan(VI) miedzi(II) – woda 1/5 w 100 gramach wody. Wynik podaj z dokładi liczb całkowitych.	

Zadanie 19. (2 pkt)

a) Równanie reakcii utlenienia:

Wodę królewską uzyskuje się przez zmieszanie stężonego kwasu azotowego(V) ze stężonym kwasem solnym w stosunku objętościowym 1:3. Mieszania ta wykazuje zdolność roztwarzania metali szlachetnych m.in. złota, platyny i palladu.

Proces roztwarzania złota w wodzie królewskiej można podzielić na dwa etapy:

- 1. Utlenianie metalicznego złota do jonów złota(III) przez aniony azotanowe(V) pochodzące z dysocjacji kwasu azotowego(V). Dodatkowymi produktami reakcji są: trujący gaz o charakterystycznej brunatnej barwie i ostrym zapachu oraz woda.
- 2. Wiązanie jonów złota(III) przez aniony chlorkowe pochodzące z dysocjacji kwasu solnego,

w wyniku czego tworzą się aniony kompleksowe o wzorze AuCl₄⁻.

Na podst.: F. Bonaccorso, G. Calogero, G. Di Marco, O. M. Maragò, P. G. Gucciardi, U. Giorgianni, K. Channon, G. Sabatino., Fabrication of gold tips by chemical etching in aqua regia, "Rev. Sci. Instrum.", 2007.

Napisz jonowe skrócone równanie reakcji zachodzącej podczas pierwszego etapu roztwarzania złota w wodzie królewskiej. Współczynniki stechiometryczne dobierz metodą bilansu elektronowego zapisując równania reakcji utlenienia i redukcji.

Równan	ie reakcji r	edukcji:							
Jonowe królewsk		równanie	reakcji	pierwszego	etapu	roztwarzania	złota	 w	wodzie

7 24	anie	20	(2)	nkt)
Lau	ame	۷٠.	(~	$px\iota$

Odkryte w XIX wieku klatraty metanu zwane też hydratami metanu mają wzór ogólny $mCH_4 \cdot nH_2O$, w którym m i n są liczbami całkowitymi. Klatraty metanu to białe, krystaliczne ciała stałe występujące m.in. na dnie oceanów. W 1996 roku załoga niemieckiego statku badawczego FS Sonne wydobyła z dna Pacyfiku 50 kg klatratów metanu. Rozważa się wykorzystanie hydratów metanu jako źródła gazu ziemnego.

	Na podst.: pi.wikipedia.org/wiki/kiatrat_metanu
	wzór klatratu metanu wiedząc, że zawartość CH_4 w tym hydracie wynosi 13,39 % mas. zenia prowadź z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku.
Reako kwaso	nie 21. (2 pkt) cje alkenów o prostych łańcuchach węglowych z bromowodorem w środowisku owym(H ₂ SO ₄) przebiegają zgodnie z regułą Markownikowa. W środowisku nadtlenków a ta nie ma zastosowania – przyłączenie zachodzi niezgodnie z regułą Markownikowa.
a)	Napisz wzór półstrukturalny(grupowy) produktu addycji HBr do propenu realizowanej w obecności nadtlenków.
••	
b)	Podaj nazwę systematyczną produktu addycji HBr do propenu realizowanej <u>w</u> środowisku o odczynie kwasowym(H ₂ SO ₄) bez obecności nadtlenków.

Zadanie 22. (2 pkt)

Uzupełnij poniższą tabelę podając prawidłową nazwę systematyczną narysowanego związku organicznego oraz rysując brakujący wzór półstrukturalny(grupowy) węglowodoru o podanej nazwie systematycznej.

Wzór półstrukturalny (grupowy)	CH ₃ CI CH ₂ CH ₃ CH ₃	
Nazwa systematyczna		3-etylo-2-metylopentan

Zadanie 23. (1 pkt)

Benzyna to mieszanina ciekłych węglowodorów, której głównymi składnikami są nasycone węglowodory alifatyczne.

Napisz w formie cząsteczkowej równanie reakcji spalania całkowitego najlżejszego alkanu wchodzącego w skład benzyny.

.....

Zadanie 24. (2 pkt)

 SiO_2 – tlenek krzemu(IV) często nazywany również krzemionką jest głównym składnikiem szkła. Jest to krystaliczne ciało stałe o dużej twardości zaliczanym do bezwodników kwasowych.

a) Zaprojektuj doświadczenie, w którym z tlenku krzemu(IV) otrzymasz kwas krzemowy(IV). W tym celu narysuj schemat doświadczenia uwzględniający warunki przeprowadzenia reakcji i niezbędne odczynniki chemiczne.

Schemat doświadczenia uwzględniającego odczynniki i warunki przebiegu reakcji:

b) Napisz, w formie cząsteczkowej równania reakcji zachodzących podczas każdego

	etapu zaprojektowanego doświadczenia.
Eta	p 1:
Eta	p 2:
Zac	danie 25. (2 pkt)
Kai spa	talizatory samochodowe przekształcają m.in. szkodliwy tlenek azotu(II) będący składnikiem dlin w cząsteczkowy azot. Wydajność stosowanych obecnie katalizatorów nie jest jednak 19% i dlatego spore ilości tlenku azotu(II) przedostają się do atmosfery.
ozo	troposferze – przypowierzchniowej warstwie atmosfery, tlenek azotu(II) ułatwia tworzenie nu. W ozonosferze – górnej warstwie atmosfery, tlenek azotu(II) powoduje natomiast kład ozonu oraz jest produktem reakcji tlenu atomowego z tlenkiem azotu(IV).
Por	niżej przedstawiono równania reakcji, które zachodzą w troposferze i ozonosferze.
	$O_2 + O \rightarrow O_3$ $O + NO_2 \rightarrow NO + O_2$ $NO_2 \rightarrow NO + O$ $2NO + O_2 \rightarrow 2NO_2$ $NO + O_3 \rightarrow NO_2 + O_2$
a)	Wybierz trzy równania reakcji które ilustrują powstawanie ozonu w <u>troposferze</u> (przy udziale NO) i napisz je w kolejności w jakiej zachodzą.
	1
	2
	3
b)	Określ funkcję jaką pełni NO w reakcjach zachodzących w <u>ozonosferze</u> (<i>substrat</i> , <i>produkt</i> , <i>katalizator</i>):

Zadanie 26. (2 pkt)

Tlenek węgla(II) - czad to niebezpieczny dla organizmów bezbarwny i bezwonny gaz zaliczany do tlenków obojętnych. Powstaje on m.in. w czasie spalania węgla i związków organicznych przy niedostatecznym dostępie powietrza. Najważniejszym sposobem ratowania zaczadziałych ludzi jest podawanie im do oddychania powietrza wzbogaconego w czysty tlen. Następuje wówczas zahamowanie niedotlenienia komórek i utlenienie zawartego w organizmie tlenku węgla(II) do tlenku węgla(IV) zgodnie z równaniem:

$$2CO_{(g)} + O_{2(g)} \Leftrightarrow 2CO_{2(g)}$$

Na podst.: A. Bielański, Podstawy chemii nieorganicznej, PWN, Warszawa 2002

W zamkniętym tłokiem zbiorniku, zmieszano utrzymując warunki normalne tlen i tlenek węgla(II) w stosunku objętościowym 0,1:0,2. Po pewnym czasie, kiedy w zbiorniku ustalił się stan równowagi stwierdzono, że reakcja nie przebiegła ze 100% wydajnością, a objętość dwutlenku węgla wynosiła 0,45 dm³(w przeliczeniu na warunki normalne).

Oblicz zawartość nieprzereagowanego tlenku węgla(II). Wynik podaj w % objętościowych.

Obliczenia:
Odpowiedź: Zawartość nieprzereagowanego tlenku węgla(II) w mieszaninie poreakcyjnej wynosiła

Zadanie 27. (2 pkt)

Zadanie 27. (2 pkt)

Uczeń przeprowadził doświadczenie, w którym do 20 cm³ roztworu azotanu(V) cynku o stężeniu 0,1 mol·dm³ dodawał porcjami (każda o objętości 5 cm³) wodny roztwór wodorotlenku sodu o stężeniu 0,2 mol·dm³. Po dodaniu każdej porcji zasady sodowej uczeń dokładnie mieszał zawartość naczynia.

	a)	Podaj obserwacje, które zanotował uczeń po dodaniu 5 cm³ wodnego roztworu wodorotlenku sodu.
••	b)	Napisz w jonowe skrócone równanie reakcji jaka zaszła po dodaniu 20 cm³ wodnego roztworu wodorotlenku sodu.

Brudnopis

UKŁAD OKRESOWY PIERWIASTKÓW CHEMICZNYCH

masy atomowe pierwiastków podano w atomowych jednostkach masy [u] (dolna liczba, wydrukowana większą czcionką pod symbolem w krateczce pierwiastka)

₁ Н 1																		₂ He 4
₃ Li 7	₄ Be 9												₅ B 11	₆ C 12	₇ N 14	₈ O 16	₉ F 19	10Ne 20
11Na 23	12Mg 24												13Al 27	14 Si 28	15P 31	16S 32	17Cl 35,5	₁₈ Ar 40
₁₉ K 39	20Ca 40	21Sc 45	22Ti 48	5	51	₂₄ Cr 52	25Mn 55	₂₆ F 56	59	59	₂₉ Cu 64	₃₀ Zn 65	31Ga 70	32Ge 73	33As 75	34Se 79	35Br 80	36Kr 84
37Rb 85	₃₈ Sr 88	₃₉ Y 89	₄₀ Zr 91	Ş	93	₂ Mo 96	₄₃ Tc 97	44R 10		106	47Ag 108	48Cd 112	49In 115	₅₀ Sn 119	51Sb 122	₅₂ Te 128	₅₃ I 127	₅₄ Xe 131
55Cs 133	₅₆ Ba 137	57La 139 (*)	₇₂ Hf 178			₇₄ W 184	75Re 186	₇₆ C			₇₉ Au 197	₈₀ Hg 201	81Tl 204	82Pb 207	₈₃ Bi 209	84Po 209	85At 210	86Rn 222
₈₇ Fr 223	₈₈ Ra 226	89Ac 227 (**)	104Rf 261			₀₆ Sg 266	107Bh 272	108F 27			111Rg 280	112Cn 285	113 284	114 289	115 288	116 292		118 294
(*) lantanowc				₆₀ Nd 144	61F		Sm 50	₆₃ Eu 152	₆₄ Gd 157	₆₅ Tb 159	₆₆ Dy 163	₆₇ Ho 165	₆₈ Er 167	₆₉ Tn			Lu 75	
(**) aktynowce				Pa 31	₉₂ U 238	93 ¹ 23		Pu 44	₉₅ Am 243	₉₆ Cm 251	₉₇ Bk 247	₉₈ Cf 251	₉₉ Es 252	₁₀₀ Fm 257	101M 258			₃ Lr 62

ROZPUSZCZALNOŚĆ SOLI I WODOROTLENKÓW W WODZIE W TEMPERATURZE 25°C

	CT	Br-	г	N03	CH ₃ COO	S^{2-}	SO32-	SO42-	CO32-	SiO ₃ ²⁻	CrO ₄ ²⁻	PO43-	ОН
Na ⁺	R	R	R	R	R	R	R	R	R	R	R	R	R
K*	R	R	R	R	R	R	R	R	R	R	R	R	R
NH ₄ ⁺	R	R	R	R	R	R	R	R	R	-	R	R	R
Cu ²⁺	R	R	-	R	R	N	N	R	1,-	N	N	N	N
Ag ⁺	N	N	N	·R	R	N	N	T	N	N	N	N	
Mg ²⁺ Ca ²⁺	R	R	R	-R	R	R	R	R	N	N.	R	N	N
Ca ² *	R	R	R	R.	R	T	N	T	N	N	T	N	T
Ba ²⁺	R	R	R	R	R	R	N	N	- N	N	N	N	R
Zn ² *	R	R	R	R	R	N	Т	R	N	N	T	N	N
AI ³⁺	R	R	R	R	R	-		R	-	N	N	N	N
Sn ²⁺	R	R	R	R	R	N	-	R	1 -	N.	N	N	N
Pb ²⁺	T	T	N	R	R	N	N	N	N	N	N	N	N
Mn ²⁺	R	R	R	R	R	N	N	R	N	N	N	N	N
Fe ²⁺	R	R	R	R	R	N	N	R	N	N	-	N	'N
Fe ³⁺	R	R	_	R	R	N		R	1 - 1	N	N	N	N

R- substancja rozpuszczalna; T- substancja trudno rozpuszczalna (strąca się ze stęż. roztworów); N- substancja nierozpuszczalna; – oznacza, ze dana substancja albo rozkłada się w wodzie, albo nie została otrzymana

Żródło: W. Mizerski. Tablice Chemiczne, Adamantan. 2004